

ANTROPOSEN ÇAĞINDA DOĞU AKDENİZ'DE ENERJİ GÜVENLİĞİNİ YENİDEN DÜŞÜNMEK

Prof.Dr. Emre İşeri
Yaşar Üniversitesi
Emre.iseri@yasar.edu.tr

ÖZET

İklim değişikliğinin etkilerini yakından hissedilen ve yenilenebilir enerji potansiyeli yüksek bir bölge olan Doğu Akdeniz'de karar alıcıların sürdürülebilir enerji politikaları benimsemesi beklenirdi. Hâlbuki Türkiye ile Yunanistan deniz yetki alanları paylaşımı ihtilafı bulunan Kıbrıs açıklarındaki fosil yakıtların kontrolü için jeopolitik rekabet içerisindedir. Buradan hareketle ilgili çalışma öncelikle farklı enerji güvenliği yaklaşımlarını (liberal piyasalar/ticaret, jeopolitik ve çevresel) irdeleyecektir. Bu yaklaşımların ışığında, çalışma çeşitli güvenlik dinamiklerinin etkisindeki Doğu Akdeniz'deki egemen enerji jeopolitiği yaklaşımından, çevresele geçişin nasıl mümkün olabileceğinin izini sürecektir.

ATIF İÇİN: İşeri, Emre, "Antroposen Çağında Doğu Akdeniz'de Enerji Güvenliğini Yeniden Düşünmek", *Güvenlik Yazıları Serisi*, No. 57, Nisan 2021. https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2021/04/DAEnerjiGuvenligi_EmreIseri_v.1.pdf

DOI: 10.13140/RG.2.2.15474.84166

ISSN: 2718-0557

Geniş kapsamlı
değişiklikler,
insanlığın
doğanın
dengesini bozma
ölçeğinin
zirvesine ulaştığı
yeni bir jeolojik
çağı işaret
etmekte,
Antroposen
(Davies, 2016).

Giriş

Dünya, insanlık tarihinde eşi görülmemiş bir çevre kriziyle karşı karşıya. Karbondioksit seviyeleri üç milyon yıldır görülmeyen yüksekliklere ulaştı ve dinazorların zamanından bu yana en büyük kitlesel yok oluşun yaklaştığı görülüyor. Böylesine geniş kapsamlı değişiklikler, insanlığın doğanın dengesini bozma ölçeğinin zirvesine ulaştığı yeni bir jeolojik çağı işaret etmekte, Antroposen (Davies, 2016). Bu çağ, doğal talan yoluyla çevresel tahribatın neden olduğu baskılara (iklim değişikliği gibi) karşı enerji üretme ve tüketme şeklimizde büyük dönüşüm gerekmektedir çünkü çevresel bozulmanın nedeni- tek değilse de en büyüğü - fosil yakıtlara (petrol, doğal gaz, kömür) küresel bağımlılıktır (Valentine, Brown ve Sovacool, 2019).

Bu gelişmelere rağmen dünyanın çeşitli bölgeleri (Arktik, Güney Çin Denizi) potansiyel fosil yakıtların kontrolü için jeopolitik rekabet alanı halindedir. Bu çatışma bölgelerden biri de iklim değişikliğinin etkilerini başta kuraklık ve yüksek sıcaklıklarla yaşamakta olan zengin yenilenebilir enerji potansiyeline sahip Doğu Akdeniz bölgesidir (İşeri, 2020). Buradan hareketle, bu çalışma öncelikle enerji güvenliğine ilişkin başlıca yaklaşımları (liberal piyasalar/ticaret, enerji jeopolitiği ve çevresel) irdelenecektir. Ardından çeşitli güvenlik dinamiklerinin etkisindeki Doğu Akdeniz ara bölgesinde yaşanan Türkiye ile Yunanistan arasındaki jeopolitik rekabetin enerji boyutu incelenecektir. Sonuç bölümünde ise bölgede, enerji jeopolitiği yerine, çevresel yaklaşımların egemen olduğu, sürdürülebilir enerji dönüşümünde (*transition*) Avrupa Birliği'nin (AB) potansiyel rolünün ne olabileceği tartışılacaktır.

Enerjinin Güvenliğini Anlamak: Güncel Yaklaşımlar

Sanayileşme ve modernleşmenin ilerlemesiyle önemi giderek artan enerji, modern hayatın birçok alanı için vazgeçilmezdir. İktisadi, siyasi ve sosyal birçok farklı boyutu olan enerji güvenliğini tanımlamak son derece zordur. Enerji güvenliğini daha iyi anlayabilmek için öncelikle “güvenlik” kavramını enerjiyle ilişkilendirerek irdelemekte yarar vardır. Tek başına ele alındığında enerji kavramı, teknoloji, emtia ve hizmetler gibi birçok alanı kapsarken; “güvenlik” kelimesiyle beraber kullanıldığında son derece karmaşık bir anlam kazanmış olur. En yalın haliyle güvenlik bir isim olarak tehdit altında olmamak manasına gelmektedir. Bu bağlamda önemli olan husus, neyin “tehdit” olduğu ve algılanmış olan bu “tehdide” karşı nasıl organize olunacağıdır (Kuzemko, Keating ve Goldthau, 2016: 148-149).

Dünyanın çeşitli bölgeleri (Arktik, Güney Çin Denizi) potansiyel fosil yakıtların kontrolü için jeopolitik rekabet alanı haline gelmiştir.

Uluslararası Enerji Ajansı (UEA - *International Energy Agency*) enerji güvenliğini, enerji kaynaklarının makul bir fiyatla kesintisiz ulaşılabilirliği olarak tanımaktadır (iea.org). Hiç şüphesiz bu tanım iklim değişikliği ve nükleer atık gibi çevre meselelerini “tehdit” olarak önceliklendirenler için eksik kalacağı gibi denklemin üretici tarafını da yok saymaktadır. Sürdürülebilir enerji dönüşümünü öteleyen kaynak kullanım tercihleri için “makul” fiyatın nasıl hesaplanacağı konusu ise ayrı bir tartışma konusudur (Oksay ve İşeri, 2011). Diğer bir ifadeyle, enerji güvenliği gibi karmaşık ve çok boyutlu bir kavramı tek bir tanıma indirgemek en yumuşak ifadeyle yanıltıcı olacaktır. Buradan hareketle Sovacool ve Mukherjee (2011) enerji güvenliğinin en az 45 tanımı olduğu tespitinde bulunmuştur. Daha yakın zamanlı bir çalışma ise toplumsal (Hisarlıoğlu, 2019), çevresel (Floyd ve Matthew, 2013) ve ekolojik (Atvur ve Rüma, 2019) güvenliğe ilişkin tehditlere de cevap verecek olan sürdürülebilir enerji sistemi oluşturma yolunda bütüncül bir enerji güvenliği tanımına ihtiyaç olduğunu, bu tanımın ise 15 boyutu olması gerekliliğini ortaya koymuştur (Azzuni ve Breyer, 2018). İlgili boyutların sadece birkaçı üzerinden yapılacak tanımlamalardan hiçbiri diğerlerinden daha doğru olmayacak, yapılacak tanım öznel ve tartışmaya açık olacaktır. Bu bakımdan enerji güvenliği tanımları ve buna yönelik tehditleri gidermeye ilişkin yollar, değişen iç/dış siyasi-ekonomik bağlamla etkileşim içinde siyasi karar alıcıların güvenlik algılamalarından süzülerek belirlenmektedir. Bu noktada, amaçlarımız açısından enerji güvenliğine ilişkin üç temel yaklaşıma değinilecektir (Kuzemko, Keating ve Goldthau, 2016: 157-163): 1) Liberal piyasalar/ticaret 2) Enerji jeopolitiği 3) Çevre.

Liberal piyasalar/ticaret yaklaşımı iktisadi kaygılardan hareket eder. İlgili yaklaşım, devlet müdahalesinin olmadığı uluslararası enerji ticareti ve şeffaf piyasaların yaygınlaştırılması yoluyla arz ile talep arasındaki dengenin sağlanıp, ödenebilir fiyatlarla en uygun (*optimum*) kaynak tahsisinin temin edileceği iddiasındadır. Enerji güvenliği, bağımsızlık hayaliyle değil, enerjide karşılıklı bağımlılıklar ve kurullarla belirlenmiş iktisadi işbirlikleri yoluyla tesis edilebilir. Karar alıcıların, piyasa dinamikleri yerine belli bir coğrafyadaki kaynaklar üzerinde devlet egemenliğini öncelemesi, enerji arzına ilişkin riskleri arttırarak fiyat istikrarsızlığı yaratacak, enerji güvenliği için başlıca tehdit oluşturacaktır.

Liberal piyasalar/ticaret yaklaşımının aksine jeopolitik yaklaşım, enerji yönetiminde devlet egemenliği vurgusuyla coğrafi olarak sabit ve sınırlı olan kaynakların sahipliğini ve bunların iletim hatlarının kontrolünü ulusal güç ve etkiyle ilişkilendirmektedir. Bu yaklaşıma göre enerji güvenliğinden enerji bağımsızlığı anlaşılmaktadır. Bunun sağlanmasının yolu ise ülke içinde yerli

İktisadi, siyasi ve sosyal birçok farklı boyutu olan enerji güvenliğini tanımlamak son derece zordur.

kaynak üretiminin – toplumsal ve çevresel maliyetten bağımsız olarak – atılması, ülke dışında ise stratejik işbirlikleri ve etki alanlarının tesisi, gerekirse askeri güç kullanımıyla, dış kaynak arzının kontrolünün sağlanmasıdır.

Çevresel yaklaşım, bahsedilen iki yaklaşımdan farklı olarak, güvenliğin genişletilmiş gündemlerinden genelde çevrenin sürdürülebilirliğine (Brauch, 2008) özeldir ise iklim değişikliğine (Baysal ve Karakaş, 2017) vurgu yapmaktadır. Buna göre fosil kaynakların arzına ilişkin korkular hem ülke içi hem de dışında iklim değişikliğiyle mücadeleyi olumsuz etkilemektedir. Buradan hareketle, çevresel yaklaşım hem iklim değişikliğiyle mücadele hem de enerji güvenliğinin tesisi için karar vericilerin, ülkelerinde enerji dönüşümünü hızlandırarak sürdürülebilir kalkınmaya imkân verecek olan karbonsuzlaşmayı salık vermektedir (Yeldan, Acar ve Aşıcı, 2020).

İklim Değişikliği ve Doğu Akdeniz’de Enerji Jeopolitik Rekabeti

Akdeniz, iklim değişikliğinin en belirgin ve savunmasız “sıcak noktalarından” biridir ve atmosferik zorlamalara hızlı tepki vermektedir. Bölgenin su yönetiminin, insan sağlığı, bitki / deniz çeşitliliği, tarım ve sosyo-ekonomik verimlilik dâhil olmak üzere beşeri ve doğal sistemleri etkilediği bilinmektedir. Kara ve deniz yüzeyindeki aşırı ısınmanın büyüklüğü ve sıklığı son yıllarda artış eğilimindedir ve gelecekte de artması beklenmektedir. Özellikle yaz aylarında bölgede beklenen hızlı ısınma, genel bir kuraklık eğilimiyle birleştiğinde, iklim değişikliğinin bölgesel önemli etkileri olacaktır (Kim, Seo ve Chen, 2019).

İklim değişikliği gibi varoluşsal bir tehditle karşı karşıya olup, özellikle rüzgâr ve güneşte yüksek yenilenebilir enerji potansiyeline sahip birincil enerjide fosil yakıt bağımlısı Türkiye (%80-85) ile Yunanistan (%75-80), çevresel yaklaşım şöyle dursun, (enerji) jeopolitiği yaklaşımıyla Kıbrıs’taki potansiyel kaynaklar ve bunların olası ihracat yolları üzerinde çatışmayı tercih etmektedir. Hâlbuki 2010’ların başlarında Kıbrıs açıklarında bulunan doğal gaz kaynaklarının, liberal piyasalar/ticaret yaklaşımının benimsenmesi durumunda, ortak geliştirilmesinin ve Türkiye rotası üzerinden “barış boru hattı” yoluyla AB pazarına ulaştırılmasının bölgesel barışın tesisi için “son fırsat penceresi” olduğu yorumlarını beraberinde getirmiştir (Wilson, 2014).

İki ülke arasındaki çatışmanın nedenlerinin anlaşılması için Doğu Akdeniz’in nasıl bir bölge olduğuna değinmek yerinde olacaktır. Dünyayı çeşitli güvenlik kompleksi bölgelerine ayırarak buradaki güvenlik dinamiklerini analiz etmiş olan Buzan ve Waever (2013), Doğu Akdeniz’i kendi başına ayrı bir bölge olarak nitelendirmemişlerdir. Bunun yerine Doğu Akdeniz’i Ortadoğu

Enerji güvenliği tanımları ve buna yönelik tehditleri gidermeye ilişkin yollar, değişen iç/dış siyasi-ekonomik bağlarla etkileşim içinde siyasi karar alıcıların güvenlik algılamalarından süzülerek belirlenmektedir.

güvenlik kompleksinin alt-bölgesi Levant (Mısır, İsrail, Ürdün, Lübnan ve Suriye), Avrupa bölgesel güvenlik kompleksi ile bu ikisine de dâhil olmayan “yalıtkan” (*insulator*) Türkiye arasında bir ara bölge olarak konumlanmışlardır. Diğer ifadeyle, Doğu Akdeniz, komşusu olduğu iki güvenlik kompleksinin güvenlik dinamiklerinin üst üste binmesinin yanında çeşitli küresel (iklim değişikliği, göç, Amerika ile Rusya jeopolitik rekabeti), devletlerarası (Türkiye ile Yunanistan arasındaki ihtilaflar) ve yerel düzeydeki (kuraklık, enerji keşifleri) meselelerin - Buzan ve Waever’ın (2013:51) kavramsallaştırmasıyla - “güvenlik kümelenmesi” (*security constelleations*) oluşturduğu bir ara bölgedir (İşeri, 2019).

Son yıllarda farklı bölgelerden kaynaklı güvenlik sorunlarını soğurmak (*absorbe*) gibi zorlu bir görevi bulunan Türkiye, aynı zamanda Doğu Akdeniz ara bölgesini dönüştürmek gibi “ihtiraslı yalıtkan” (*ambitious insulator*) bir role soyunmuştur (Barrinha, 2014). İklim değişikliğini öncelikli güvenlik konusu olarak algılamamış olan Türkiye (Kaya ve Ilgın, 2020), enerji merkezi olma gibi iddialı bir hedefle bölgedeki siyasi-iktisadi etkisini arttırmaya girişmiştir (Özdemir, 2017). Dış politikasının tamamlayıcı bir unsuru olarak konumlandığı enerji politikasının üç bileşeni vardır (İşeri ve Bartan, 2019: 115): *sonuçlar* (örneğin, enerjide tedarikçi çeşitlendirmesi), *yol* (jeopolitik önemini artırma) ve daha az ölçüde ise *araç* (gelir elde etmek). Bu bileşenler ışığında, Türkiye, deniz alanları paylaşımı konusunda tartışmalı olsa dahi Kıbrıs’ın güney açıklarındaki doğal gaz keşiflerini fırsat olarak değerlendirmiştir.

Hâlbuki ilgili kaynaklar ve bunların olası ihraç yolu (*Eastmed*) etrafındaki siyasi gelişmeler- İsrail, Mısır ile Yunanistan arasındaki kısmi üçlü ittifak gibi- Türkiye’nin jeostratejik vizyonuyla iç içe geçmiş olan enerji politikasının başarıya ulaşması için bölgesel güvenlik dinamiklerinin ne derece çetrefilli olduğunu ortaya koymuştur (İşeri ve Bartan, 2019). Son dönemde, Doğu Akdeniz’deki deniz yetki alanlarına ilişkin Türkiye-Yunanistan arasında artan gerginlik, iki tarafın da bir süredir izlemekte olduğu maksimalist hedeflerden geri adım atmayacağını göstermiştir. Bir diğer ifadeyle, taraflar hangi konuda uzlaşabilecekleri konusunda alan bırakmayacak şekilde bölgeye ilişkin kendi tezlerini dikte etme çabası içerisindedir. AB’nin koşulsuz desteğini almış olan üye ülkeler Yunanistan ve GKRY’ne karşı Türkiye, “ileriden savunma” (*forward defence*) olarak nitelendirilebilecek, farklı deniz yetki alanlarını kapsayan “Mavi Vatan” doktrini uyarıcı, askeri tatbikatlar yapmakta ve deniz kuvvetleri vasıtasıyla zorlayıcı güç diplomasisini uygulamaktadır. Buna ilave olarak Kasım 2019’da, Türkiye, diplomatik kaynaklar tarafından enerji jeopolitiğini

Doğu Akdeniz,
komşusu olduğu
iki güvenlik
komplexinin
güvenlik
dinamiklerinin
üst üste
binmesinin
yanında çeşitli
küresel,
devletlerarası ve
yerel düzeydeki
meselelerin
"güvenlik
kümelenmesi"
(security
constellations)
oluşturduğu bir
ara bölgedir
(İşeri, 2019).

değiştirmesi açısından önemli olarak nitelendirilen, Libya Ulusal Mutabakat Hükümetiyle deniz yetki alanları sınırlandırmasına dair mutabakat muhtırası imzalamıştır. Buna cevaben ise Yunanistan, 6 Ağustos 2020'de Mısır'la deniz yetki sınırları anlaşması imzalamıştır. Hâlbuki ki Prof. Dr. Sertaç Hami Başeren, Yunanistan'ın bu anlaşmayı telaş içerisinde yapmış olduğu, bununla beraber Kastellorizo/Meis'e ilişkin iddialarından vazgeçtiği tespitinde bulunmuştur (Başeren, 2020). Nitekim Mısır, geçtiğimiz günlerde Türkiye'yle arasındaki kıta sahanlığı sınırları uyarınca ruhsatlandırma yapmış ve bu gelişme iki ülke arasında muhtemel bir mutabakatın önünü açarak, Yunanistan'ı endişelendirmiştir (Berberakis, 2021).

Sonuç yerine

Doğu Akdeniz, iklim değişikliğinin etkilerini giderek artmakta olan sıcaklık ve kuraklıkla yakından hissettirmektedir. Hâlbuki bölge, tartışmalı alanlardaki potansiyel fosil kaynakları ve bunları yine tartışmalı bir rotayla AB enerji piyasasına ulaştırmayı öngören 6 milyar Euro maliyetli 1,900 km'lik *EastMed* boru hattı projesi için Türkiye-Yunanistan çatışmasına ev sahipliği yapmaktadır. Diğer bir ifadeyle, taraflar, çevresel yaklaşımı benimsemek şöyle dursun, liberal piyasa/ticaret yaklaşımıyla kaynakları en uygulanabilir (*feasible*) Türkiye rotasından AB enerji piyasasına ulaştırma konusunda bile uzlaşmamış, (enerji)jeopolitiği yaklaşımıyla rekabete koyulmuşlardır. Bahsedildiği üzere Doğu Akdeniz'in ara bölge olması nedeniyle birçok güvenlik kümelenmesinin etkisi altında olması bunda etkili olmaktadır. Bölgede enerji jeopolitik yaklaşımın egemen olmasında AB'nin de payı vardır. Avrupa Yeşil Mutabakatı (*European Green Deal*) bildirgesi yoluyla 2050 yılı itibariyle iklim-nötr olma hedefini ortaya koyan AB'nin, konu Doğu Akdeniz'e geldiğinde, jeopolitik yaklaşımla Türkiye'yi dışlayıp, bu ülkenin bölgeye ilişkin tutumu yüzünden yaptırımları gündeminde tutması, çevresel açıdan birçok yönüyle sorunlu olan yüksek maliyetli *Eastmed*'e destek veriyor olması dikkat çekicidir. Bunun yerine AB'nin Doğu Akdeniz'e yönelik olarak Yeşil Mutabakatla uyumlu olacak çevresel yaklaşım çerçevesinde politikalar üretmesi, hem bölgesel barışa katkı yapacak, hem de bölgenin sürdürülebilir enerji dönüşümüne imkân sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Atvur, S. ve İ. Ruma (Ekim 2019), “Ekolojik Güvenlik: Hayati Tehdit”, Güvenlik Yazıları Serisi, No.25, https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/11/EkolojikGuvencuk_SenemAtvurInanRuma_v.1.pdf (Erişim Tarihi: 07.03.2021)
- Azzuni, A. ve C. Breyer (2018). “Definitions and dimensions of energy security: a literature review”, Wiley Interdisciplinary Reviews: Energy and Environment, Cilt 7(1), ss. 1-35.
- Barrinha, A. (2014). “The Ambitious Insulator: Revisiting Turkey's Position in Regional Security Complex Theory”, *Mediterranean Politics*, Cilt19 (2), ss. 165-182.
- Başeren, S. H. (26.08.2020). “Mısır-Yunanistan anlaşması ve Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki uygulamaları”, *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/misir-yunanistan-anlasmasi-ve-turkiye-nin-dogu-akdeniz-deki-uygulamalari/1953584> (Erişim Tarihi: 07.03.2021).
- Baysal, B. ve U. Karakaş (2017). “Climate Change and Security: Different Perceptions, Different Approaches”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 14(54), ss. 21-44.
- Berberakis, S. (05.03.2021). “Doğu Akdeniz: Türkiye'nin 'Mısır açılımı' Yunanistan'ı harekete geçirdi, Miçotakis Sisi'yi aradı”, BBC Türkçe, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56292143> (Erişim Tarihi: 08.03.2021).
- Brauch, H. G. (2008). “Güvenliğin yeniden kavramsallaştırılması: Barış, güvenlik, kalkınma ve çevre kavramsal dörtlüsü”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 5(18), ss. 1-47.
- Buzan, B. ve O. Waever (2003). *Regions and Powers: The Structure of International Security*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Davies, J. (2016) *The Birth of the Anthropocene*. Berkeley: University of California.
- Floyd, R. ve R. A. Matthew (2013). *Environmental Security. Approaches and Issues*. Cornwall: Routledge.
- Hisarlıoğlu, F. (Ekim 2019). “Toplumsal Güvenlik”, Güvenlik Yazıları Serisi, No.29. https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/11/ToplumsalGuvencuk_FulyaHisarlioglu_v.1.pdf

IEA (International Energy Agency). “Energy security Reliable, affordable access to all fuels and energy sources.”, <https://www.iea.org/topics/energy-security> (Erişim Tarihi:08.03.2021).

İşeri, E. (2019). “Turkey’s Entangled (Energy) Security Concerns and the Cyprus Question in the Eastern Mediterranean”, Heraclides,A. ve G. A. Çakmak (der.), *Greece and Turkey in Conflict and Cooperation: From Europeanization to De-Europeanization*. Londra:Routledge, ss. 257-270.

İşeri,E. (2020). “Doğu Akdeniz’de güvenlik ikileminden insan merkezli beka ikilemine: Çevresel güvenlik yaklaşımı”, <https://tr.boell.org/tr/2020/11/30/dogu-akdenizde-guvenlik-ikileminden-insan-merkezli-beka-ikilemine-cevresel-guvenlik> (Erişim Tarihi: 08.03.2021).

İşeri, E. ve A.B. Çağrı (2019). “Turkey’s Geostrategic Vision and Energy Concerns in the Eastern Mediterranean Security Architecture: A View from Ankara”, Zenonas, T. (der.), *The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security*. Re-imagining the Eastern Mediterranean Series: PCC Report, 3. Nicosia: PRIO Cyprus Centre, ss. 111-124.

Kaya,S. ve A.Ilgıt (2020).“İklim Değişikliği ve Çevresel Güvenlik: Türkiye Örneği”, *Alternatif Politika*, Cilt 13 (1), ss. 175-207

Kim, G. U., K. H.Seo ve D.Chen (2019). “Climate change over the Mediterranean and current destruction of marine ecosystem”, *Scientific reports*, Cilt: 9(1), ss. 1-9.

Kuzemko, K., M.F.Keating ve A.Goldthau (2016). *The Global Energy Challenge: Environment, Development and Security*. Londra: Palgrave.

Oksay, S. ve E. İşeri (2011). “A new energy paradigm for Turkey: A political risk-inclusive cost analysis for sustainable energy”, *Energy Policy*, Cilt 39(5), ss. 2386-2395.

Özdemir, V. (2017). “The Political Economy of Turkey’s Gas Geopolitics”, Tekin, F., E. Turhan ve W. Wessels (der.), *Turkey as an Energy Hub? Contributions on Turkey’s Role in EU Energy Supply*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, ss. 109-122.

Sovacool, B. K., ve I. Mukherjee (2011). “Conceptualizing and measuring energy security: A synthesized approach”, *Energy*, Cilt 36(8), ss. 5343-5355.

Valentine, S.V., M.A. Brown ve B.K. Sovacool (2019). Empowering the Great Energy Transition: Policy for a Low-Carbon Future, New York: Columbia University.

Wilson, R. (2014). “Turks, Cypriots, and the Cyprus Problem: Hopes and Complications”, Mediterranean Quarterly, Cilt 25 (1), ss. 105-110.

Yeldan, E., S. Acar ve A. Aşıcı (2020). Ekonomik Göstergeler Merceğinden Yeni İklim Rejimi, Türkiye. İstanbul: Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği (TÜSİAD). <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/10633-ekonomik-gostergeler-merceginden-yeni-i-klim-rejimi-raporu> (Erişim Tarihi: 08.03.2021).

EK OKUMA

Bilgin, M., (editör), Perceptions – Enerji Özel Sayısı, Yaz-Güz 2017, http://sam.gov.tr/pdf/perceptions/Volume-XXII/Summer-Autumn-2017/perceptions_Summer-Autumn-2017-2.pdf

Hatipoğlu, E., “Enerji Güvenliği”, Güvenlik Yazıları Serisi, No.44, Kasım 2019 https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/12/Enerji_Guvenligi_EmreHatipoglu_v.1.pdf

Özkeçeci-Taner, B., “Bir Çatışma Nedeni Olarak Kaynak Kıtlığı”, Güvenlik Yazıları Serisi, No.17, Ekim 2019. https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/10/KaynakKitligi_BinnurOzkececiTaner_v.1.pdf

FİLM

Before the flood, 2016, Yönetmen: Fisher Stevens, <https://www.imdb.com/title/tt5929776/>

David Attenborough: A Life on our Planet, 2020, Yönetmen: Alastair Fothergill ve Jonathan Hughes, <https://www.imdb.com/title/tt11989890/>

Uluslararası İlişkiler Konseyi (UİK) Derneği, Türkiye’de uluslararası ilişkiler çalışmalarının gelişimine katkıda bulunmak, ilgili alanlarda çalışanları bir araya getirmek ve çalışmalarını desteklemek amacıyla bir grup akademisyen, medya çalışanı ve dışişleri mensubu tarafından 2004 yılında tarihinde kurulmuştur. 2010 yılından beri *International Studies Association (ISA)* ortak kuruluşu ve 2016’dan beri de *Balkan Political Science Association (BPSA)* üyesi olan UİK, iki yılda bir düzenlediği *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları ve Eğitimi Kongresi* ile *Güvenlik Akademisi* ve *Dış Politika Akademisi* eğitim programlarını gerçekleştirmektedir. Uluslararası İlişkiler disiplininin Türkiye’deki gelişimine katkı yapmış öğretim üyelerine yönelik *Ustalara Saygı Ödülü* ile genç akademisyenlere yönelik *Teşvik Ödülü* veren UİK, başta *Uluslararası İlişkiler* dergisi ile *Güvenlik Çalışmaları* serisi olmak üzere kapsamlı bir yayım programı ile *Güvenlik Portalı (GP)*, *Türkiye Barışı Koruma Veri Tabanı (TÜBAKOV)*, *Kavram Avcıları* ve *Black Sea Young Reformers Fellowship (BSYRF)* projelerini hayata geçirmiştir.

UİK hakkında daha fazla bilgi almak için, lütfen [web sayfasını](https://www.uik.org.tr) (https://www.uik.org.tr) ziyaret ediniz.

© UİK 2021

Bu çalışmanın telif hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi (UİK)’e ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; UİK’in kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.